

**Міністерство внутрішніх справ України
Харківський національний університет внутрішніх справ
Факультет №1 (слідства)
Кафедра кримінального процесу та організації досудового слідства**

**ОСОБЛИВОСТІ ДОСУДОВОГО
РОЗСЛІДУВАННЯ
ЩОДО ОКРЕМОЇ КАТЕГОРІЇ ОСІБ**

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Харків 2017

УДК [343.137] (477)(07)
ББК 67.9(4УКР)311.72я7р
О–75

АВТОРИ

Юхно Олександр Олександрович, д.ю.н., професор, завідувач кафедри кримінального процесу та організації досудового слідства факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ (Вступ, Підрозділ 2 у співавторстві з О.В. Захарченко);

Абламський Сергій Євгенович, к.ю.н, доцент кафедри кримінального процесу та організації досудового слідства факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ (Підрозділ 3);

Фоміна Тетяна Григорівна, к.ю.н, доцент кафедри кримінального процесу та організації досудового слідства факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ (Підрозділ 4);

Чича Руслан Павлович, к.ю.н, доцент кафедри кримінального процесу та організації досудового слідства факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ (Підрозділ 1);

Романюк Віталій Володимирович, к.ю.н, старший викладач кафедри кримінального процесу та організації досудового слідства факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ (Підрозділ 5);

Захарченко Оксана Валентинівна, к.ю.н, доцент кафедри кримінального процесу та організації досудового слідства факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ (Підрозділ 2 у співавторстві з О.О. Юхно).

Особливості досудового розслідування щодо окремої категорії осіб : науково-методичні рекомендації / О.О. Юхно, С.Є. Абламський, Т.Г. Фоміна, Р.П. Чича, В.В. Романюк, О.В. Захарченко., Харків : ХНУВС, 2017. 60с.

У методичних рекомендаціях охарактеризовано процесуальний статус осіб, щодо яких здійснюється особливий порядок кримінального провадження; визначено підстави для здійснення кримінального провадження щодо окремої категорії осіб; окреслено особливості здійснення повідомлення про підозру, притягнення до кримінальної відповідальності, затримання і обрання запобіжного заходу (тримання під вартою, домашнього арешту) до окремої категорії осіб; висвітлено порядок інформування державних та інших органів чи службових осіб про застосування запобіжного заходу, досліджено правові підстави та порядок здійснення обшуку, затримання окремих категорій осіб чи огляд їх особистих речей і багажу, транспорту, жилого чи службового приміщення, а також порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції та застосування інших заходів у тому числі негласних слідчих (розшукових) дій.

УДК [343.137] (477)(07)
ББК 67.9(4УКР)311.72я7р

©Харківський національний університет внутрішніх справ, 2017

ЗМІСТ

ВСТУП.....	
1. Особи, щодо яких здійснюється особливий порядок кримінального провадження	
2. Особливості здійснення повідомлення про підозру щодо окремої категорії осіб.....	
3. Особливості порядку притягнення до кримінальної відповідальності, затримання і обрання запобіжного заходу (тримання під вартою, домашнього арешту) до окремої категорії осіб.....	
4. Інформування державних та інших органів чи службових осіб про застосування запобіжного заходу, ухвалення вироку відносно окремої категорії осіб.....	
5. Правові підстави та порядок здійснення обшуку, затримання окремих категорій осіб чи огляд їх особистих речей і багажу, транспорту, жилого чи службового приміщення, а також порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції та застосування інших заходів у тому числі негласних слідчих (розшукових) дій.....	

ВСТУП

Незважаючи на той факт, що Конституція України встановлює рівність усіх громадян перед законом, діяльність окремої категорії осіб, залучених до виконання основоположних завдань та функцій держави, потребує додаткових правових гарантій. З цією метою в Основному Законі нашої держави та у спеціальних законах закріплено додаткові правові гарантії забезпечення діяльності таких осіб. При цьому норми Конституції України не виключають можливості притягнення їх до кримінальної відповідальності, а лише встановлюють особливий порядок стосовно цього питання. Серед іншого, це стосується особливого порядку проведення досудового розслідування щодо окремої категорії осіб (Глава 37 КПК України), зокрема затримання таких осіб, обрання запобіжних заходів, повідомлення про підозру, застосування заходів забезпечення кримінального провадження, огляд їх особистих речей і багажу, транспорту, жилого чи службового приміщення, а також порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції та застосування інших заходів, у тому числі негласних слідчих (розшукових) дій.

У наукових колах неодноразово наголошувалося на недосконалості законодавчої регламентації порядку досудового розслідування щодо окремої категорії осіб. Це, у свою чергу, призводить до ускладнення процесу доказування вчинення ними кримінальних правопорушень, а отже й ефективного досягнення завдань кримінального провадження, зокрема щодо забезпечення невідворотності покарання – притягнення до відповідальності в міру своєї вини.

З огляду на ці обставини вкрай актуальною є проблема вдосконалення професійної майстерності працівників слідчих підрозділів органів Національної поліції, оволодіння ними науковими методами розслідування кримінальних правопорушень, вчинених окремою категорією осіб, перелік яких передбачений ст. 480 КПК України.

1. Особи, щодо яких здійснюється особливий порядок кримінального провадження

Застосування особливого порядку кримінального провадження означає, що стосовно осіб, зазначених у переліку ст. 480 КПК України, кримінальне провадження здійснюється за загальними правилами, встановленими КПК України, із врахуванням низки особливостей (особливих процедур), якими є: особливий порядок повідомлення про підозру (щодо всіх категорій, перелічених у цій статті); затримання, обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою чи домашнього арешту (щодо судді, народного депутата України), обшуку, огляду особистих речей і багажу, транспорту, жилого чи службового приміщення, порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції та застосування інших заходів, у тому числі негласних слідчих дій, що відповідно до закону обмежують права і свободи (щодо народного депутата України).

Гарантії щодо зазначених у вищевказаній статті категорій осіб мають діяти не з моменту набуття ними повноважень, а з моменту їх призначення (обрання) на посаду.

1) Народний депутат України.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про статус народного депутата України» від 17 листопада 1992 року народний депутат України – це обраний відповідно до Закону України «Про вибори народних депутатів України» представник Українського народу у Верховній Раді України, уповноважений ним протягом строку депутатських повноважень здійснювати повноваження, передбачені Конституцією України та законами України. Стаття 80 Конституції України закріплює, що народним депутатам України гарантується депутатська недоторканність. Народні депутати України не несуть юридичної відповідальності за результати голосування або висловлювання у парламенті та його органах, за винятком відповідальності за образу чи наклеп. Народні депутати України не можуть без згоди Верховної Ради України бути притягнені до кримінальної відповідальності, затримані чи заарештовані. Крім того, ст. 27

Закону України «Про статус народного депутата України», додатково закріплює, що народному депутату гарантується депутатська недоторканність на весь строк здійснення депутатських повноважень. Народний депутат не може бути без згоди Верховної Ради України притягнутий до кримінальної відповідальності, затриманий чи заарештований. Обшук, затримання народного депутата чи огляд особистих речей і багажу, транспорту, жилого чи службового приміщення народного депутата, а також порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції та застосування інших заходів, що відповідно до закону обмежують права і свободи народного депутата, допускаються лише у разі, коли Верховною Радою України надано згоду на притягнення його до кримінальної відповідальності, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо. Разом з цим, депутатська недоторканність не означає абсолютну неможливість притягнення народного депутата до кримінальної відповідальності чи здійснення щодо нього окремих дій, а лише передбачає особливий порядок їх здійснення – виключно за згодою Верховної Ради України, тобто за наявності додаткових гарантій, які унеможливають незаконний вплив на депутата.

У ч. 3 ст. 79 Конституції України зазначається, що повноваження народних депутатів України починаються з моменту складення присяги. Водночас необхідно враховувати, що гарантії їх недоторканності розпочинають діяти раніше – з моменту визнання обраними за результатами виборів, засвідченими рішенням відповідної виборчої комісії. Дане положення підтверджується рішенням Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням МВС про офіційне тлумачення положення ч. 3 ст. 80 Конституції України (справа про гарантії депутатської недоторканності) від 27 жовтня 1999 року № 9-рп/99 про те, що депутатська недоторканність поширюється на народного депутата України з моменту визнання його обраним за рішенням відповідної виборчої комісії і до моменту припинення повноважень народного депутата України. Повноваження народних депутатів України, відповідно до ст. 81 Конституції України припиняються одночасно з

припиненням повноважень Верховної Ради України. Повноваження народного депутата України припиняються достроково у разі: 1) складення повноважень за його особистою заявою; 2) набрання законної сили обвинувальним вироком щодо нього; 3) визнання його судом недієздатним або безвісно відсутнім; 4) припинення його громадянства або виїзду на постійне проживання за межі України; 5) смерті. Рішення про дострокове припинення повноважень народного депутата України приймається більшістю від конституційного складу Верховної Ради України. У разі невиконання вимоги щодо несумісності депутатського мандата з іншими видами діяльності повноваження народного депутата України припиняються достроково на підставі закону за рішенням суду. Порядок дострокового припинення повноважень у разі порушення вимоги щодо несумісності депутатського мандата з іншими видами діяльності визначено ст. 5 Закону України «Про статус народного депутата України» та ст. 223 Регламенту Верховної Ради України, а також Кодексом адміністративного судочинства України. Так, відповідно до ст. 180 зазначеного кодексу позовна заява про дострокове припинення повноважень народного депутата України в разі невиконання ним вимог щодо несумісності подається до Вищого адміністративного суду України. Рішення, прийняте за наслідками розгляду справи про дострокове припинення повноважень народного депутата України, є остаточним і оскарженню не підлягає. Інформація про таке рішення повідомляється Головою Верховної Ради України на пленарному засіданні парламенту.

2) Суддя, суддя Конституційного Суду України, а також присяжний на час виконання ним обов'язків у суді, Голова, заступник Голови, член Вищої ради правосуддя, Голова, заступник Голови, член Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року судову владу реалізують судді та, у визначених законом випадках, присяжні шляхом здійснення правосуддя в рамках відповідних судових процедур. Судочинство здійснюється Конституційним Судом України

та судами загальної юрисдикції. У положеннях ст. 52 указанного Закону визначено, що суддею є громадянин України, який відповідно до Конституції України та Закону України «Про судоустрій і статус суддів» призначений чи обраний суддею, займає штатну суддівську посаду в одному з судів України і здійснює правосуддя на професійній основі. Судді в Україні мають єдиний статус незалежно від місця суду в системі судів загальної юрисдикції чи адміністративної посади, яку суддя обіймає в суді. Згідно із ст. 63 вказаного Закону присяжним є особа яка у випадках, визначених процесуальним законом, та за її згодою вирішує справи у складі суду разом із суддею або залучається до здійснення правосуддя. Присяжні під час розгляду і вирішення справ користуються повноваженнями судді. Відповідно до ч. 3 ст. 68 вказаного Закону на присяжних поширюються гарантії незалежності і недоторканності суддів, установлені законом, на час виконання ними обов'язків зі здійснення правосуддя. Таким чином, статус присяжних прирівняний до статусу судді, але такі гарантії мають обмежений часовий проміжок (протягом виконання ними обов'язків зі здійснення правосуддя). Дане положення закріплено у ст. 126 Конституції України, в якій зазначено, що незалежність і недоторканність судді гарантуються Конституцією і законами України. Суддя не може бути без згоди Верховної Ради України затриманий чи заарештований до винесення обвинувального вироку судом. Це правило є вірним як щодо професійних суддів, так і щодо суддів Конституційного Суду України (ст. 149 Конституції України передбачає, що на останніх поширено гарантії незалежності та недоторканності, передбачені ст. 126 Конституції України). Відповідно до п. 1.2 рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України про офіційне тлумачення положень ч. ч. 1, 2 ст. 126 Конституції України та ч. 2 ст. 13 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» (справа про незалежність суддів як складову їхнього статусу) від 1 грудня 2004 року № 19-рп/2004, недоторканність суддів – один із елементів їхнього статусу. Вона не є особистим привілеєм, а має публічно-правове призначення – забезпечити здійснення правосуддя неупередженим,

безстороннім і справедливим судом. Суддівська недоторканність відповідно ст. 49 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», передбачає, що: 1. Суддя є недоторканим. Без згоди Вищої ради правосуддя суддю не може бути затримано або утримувано під вартою чи арештом до винесення обвинувального вироку суду, за винятком затримання судді під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину.

Суддю не може бути притягнуто до відповідальності за ухвалене ним судові рішення, за винятком вчинення злочину або дисциплінарного проступку. Суддя, затриманий за підозрою у вчиненні діяння, за яке встановлена кримінальна чи адміністративна відповідальність, повинен бути негайно звільнений після з'ясування його особи, за винятком:

1) якщо Вищою радою правосуддя надано згоду на затримання судді у зв'язку з таким діянням;

2) затримання судді під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину, якщо таке затримання є необхідним для попередження вчинення злочину, відвернення чи попередження наслідків злочину або забезпечення збереження доказів цього злочину.

Суддя не може бути підданий приводу чи примусово доставлений до будь-якого органу чи установи, крім суду, за винятком випадків, зазначених у частині другій цієї статті.

Суддю може бути повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення лише Генеральним прокурором або його заступником.

Суддя може бути тимчасово відсторонений від здійснення правосуддя на строк не більше двох місяців у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності на підставі вмотивованого клопотання Генерального прокурора або його заступника в порядку, встановленому законом. Рішення про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя ухвалюється Вищою радою правосуддя.

Продовження строку тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності

здійснюється в тому ж порядку на строк не більше двох місяців. Клопотання про продовження строку такого відсторонення судді від здійснення правосуддя подається Генеральним прокурором або його заступником не пізніше десяти днів до закінчення строку, на який суддю було відсторонено. Вимоги до клопотання про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності встановлюються процесуальним законом.

У разі ухвалення органом, що розглядає справи про притягнення до дисциплінарної відповідальності суддів, рішення про застосування до судді дисциплінарного стягнення у виді подання про звільнення судді з посади, такий суддя автоматично тимчасово відстороняється від здійснення правосуддя до ухвалення рішення про його звільнення з посади Вищою радою правосуддя.

Суддя на час тимчасового відсторонення від здійснення правосуддя позбавляється права на отримання доплат до посадового окладу судді.

Проведення стосовно судді оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій, що можуть проводитися лише з дозволу суду, здійснюється на підставі судового рішення, ухваленого за клопотанням Генерального прокурора або його заступника, керівника регіональної прокуратури або його заступника.

Кримінальне провадження щодо обвинувачення судді у вчиненні кримінального правопорушення, а також прийняття рішення про проведення стосовно судді оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій, застосування запобіжних заходів не може здійснюватися тим судом, в якому обвинувачений обіймає чи обіймав посаду судді.

У положеннях ч. 1 ст. 17 Закону України «Про Конституційний Суд України» від 13 липня 2017 року передбачено, що Суддя Конституційного Суду набуває повноважень з дня складення ним на спеціальному пленарному засіданні Суду присяги. Але гарантії недоторканності суддя Конституційного Суду України отримує з моменту призначення на посаду Президентом України, Верховною Радою України або з'їздом суддів України, тобто з дати прийняття одним із цих суб'єктів відповідного указу, постанови чи рішення. Звільнення з

посади судді Конституційного Суду України врегульовано ст. 21 вказаного Закону, ст. 216 Регламенту Верховної Ради України. Підстави для звільнення судді Конституційного Суду України є такими ж самими, як і для професійного судді. Щодо судді Конституційного Суду України, звільненого у зв'язку з виходом у відставку, продовжують діяти відповідні гарантії недоторканності навіть після звільнення його з посади. Необхідно враховувати, що звільнення з посади Голови Конституційного Суду України, заступника Голови Конституційного Суду України не позбавляє їх повноважень судді Конституційного Суду України, а тому ці особи в разі звільнення з таких посад продовжують користуватися відповідними гарантіями недоторканності суддів.

3) Кандидат у Президенти України.

Відповідно до Закону України «Про вибори Президента України» від 5 березня 1999 року кандидатом у Президенти України є особа, висунута як кандидат на пост Президента України громадянами України, яка має право голосу, що реалізується нею через політичні партії та їх виборчі блоки або шляхом самовисування та зареєстрована у встановленому законом порядку. Порядок висування кандидатів партіями (блоками) врегульовано ст. 47, а самовисування – ст. 48 вказаного Закону. Офіційно особа набуває статусу кандидата на пост глави держави після реєстрації Центральною виборчою комісією (порядок реєстрації визначено ст. 51 зазначеного Закону).

У разі реєстрації кандидата уповноваженому представнику партії (блоку) або кандидату на пост Президента України не пізніше наступного дня видається копія постанови про реєстрацію. Кандидату на пост Президента України не пізніш як у триденний строк з дня прийняття рішення про його реєстрацію видається посвідчення кандидата на пост Президента України за формою, встановленою Центральною виборчою комісією. Рішення про реєстрацію кандидата на пост Президента України у цей же строк оприлюднюється в газетах «Голос України» та «Урядовий кур'єр». Разом з тим, ст. 56 Закону України «Про вибори Президента України» передбачені випадки скасування рішення про реєстрацію кандидата на пост Президента України, а

саме: 1) звернення кандидата на пост Президента України у будь-який час після його реєстрації, однак не пізніше ніж за п'ять днів до дня виборів або дня повторного голосування, з письмовою заявою про відмову від балотування; 2) виникнення обставин, передбачених ч. ч. 5 та 12 ст. 46 Закону (вихід партії, яка висунула особу кандидатом, з блоку, розпуск виборчого блоку); 3) припинення громадянства України кандидата на пост Президента України; 4) вибуття кандидата на пост Президента України за межі України для постійного проживання; 5) визнання кандидата на пост Президента України недієздатним чи набрання стосовно нього законної сили обвинувальним вироком суду за вчинення умисного злочину. Рішення Центральної виборчої комісії про скасування реєстрації кандидата на пост Президента України оприлюднюється в державних засобах масової інформації.

Рішенням Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями Президента України та 48 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень законів України «Про вибори Президента України», «Про державний реєстр виборців», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виборів Президента України» та Кодексу адміністративного судочинства України (справа про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виборів Президента України) від 19 жовтня 2009 року встановлено конституційність вказаних положень ч. ч. 1, 2, 5 ст. 56 Закону України «Про вибори Президента України».

Таким чином, скасування рішення про реєстрацію має незворотні юридичні наслідки, які зводяться до вибуття особи з виборчого процесу та втрати статусу кандидата на пост глави держави. Відтак, для визначення того, чи має особа статус кандидата на пост Президента України, слід встановити, чи набуто його у встановленому законом порядку (шляхом реєстрації) та чи не втрачено у зв'язку зі скасуванням реєстрації. Із дня офіційного оголошення результатів виборів, за якими було обрано Президента України, особа втрачає статус кандидата на пост Президента України.

4) Уповноважений Верховної Ради України з прав людини.

Відповідно до ст. 101 Конституції України парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини й громадянина здійснює Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Відповідно до ст. 4 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23 грудня 1997 року Уповноважений є посадовою особою, статус якої визначається Конституцією України, Законом України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» та іншими законами України. Уповноважений здійснює свою діяльність незалежно від інших державних органів посадових осіб. У ч. 3 ст. 20 Закону України «Про уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» зазначається про те, що Уповноважений користується правом недоторканності на весь час своїх повноважень. Він не може бути без згоди Верховної Ради України притягнутий до кримінальної відповідальності або підданий заходам адміністративного стягнення, що накладаються в судовому порядку, затриманий, заарештований, підданий обшуку, а також особистому огляду. Повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення може бути здійснено Уповноваженому лише Генеральним прокурором України. Чинним законодавством не врегульовано момент початку дії гарантій недоторканності Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, але логічно вважати, що їх дія починається не з моменту набуття повноважень, а з моменту призначення на посаду, тобто ухвалення Верховною Радою України відповідної постанови. Згідно із п. 16 ч. 1 ст. 85 Конституції України призначення на посаду та звільнення з посади Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини належить до повноважень Верховної Ради України. Відповідно до ч. 6 ст. 5 вищевказаного Закону Уповноважений призначається строком на п'ять років, який починається з дня складення ним присяги на пленарному засіданні Верховної Ради України. Повноваження Уповноваженого починаються з моменту складення присяги. Повноваження Уповноваженого не можуть бути припинені чи обмежені у разі закінчення строку повноважень Верховної Ради

України або її розпуску (саморозпуску), введення воєнного або надзвичайного стану в Україні чи в окремих її місцевостях. Отже, це положення слід враховувати при визначенні того, чи припинені повноваження Уповноваженого. Випадки припинення повноважень Уповноваженого визначені у ст. 9 Закону України «Про уповноваженого Верховної Ради України з прав людини». Так, до них відносяться: 1) його відмова від подальшого виконання обов'язків шляхом подання заяви про складення своїх повноважень; 2) набрання законної сили обвинувальним вироком суду щодо нього; 3) набрання законної сили рішенням суду про визнання особи, яка обіймає посаду Уповноваженого, безвісно відсутньою або про оголошення її померлою; 4) складення присяги новообраним Уповноваженим; 5) смерті особи, яка обіймає посаду Уповноваженого.

Верховна Рада України приймає рішення про звільнення з посади Уповноваженого до закінчення строку, на який його було обрано, у разі: 1) порушення присяги; 2) порушення вимог щодо несумісності діяльності; 3) припинення громадянства України; 4) неспроможності протягом більше чотирьох місяців підряд виконувати обов'язки через незадовільний стан здоров'я чи втрату працездатності. Відповідно до ч. 6 ст. 9 вищевказаного Закону припинення повноважень та звільнення з посади Уповноваженого оформляються відповідною постановою Верховної Ради України. Таким чином, з дня прийняття такої постанови особа втрачає статус Уповноваженого, а тому підпадає під дію загального порядку кримінального провадження.

5) Голова, інший член Рахункової палати.

У положеннях ч. 3 ст. 1 Закону України «Про Рахункову палату» від 02 липня 2015 року визначено, що Рахункова палата є державним колегіальним органом. У п. 15 ч. 1 ст. 85 Конституції України передбачено, що призначення на посади та звільнення з посад Голови та інших членів Рахункової палати належить до повноважень Верховної Ради України. Голова Рахункової палати призначається на посаду Верховною Радою України за поданням Голови Верховної Ради України строком на 7 років з правом призначення на другий

строк. Кандидат на посаду Голови Рахункової палати вважається призначеним, якщо за результатами таємного голосування він отримав більшість голосів від конституційного складу Верховної Ради України. Перший заступник і заступник Голови, головні контролери та секретар Рахункової палати призначаються на посаду Верховною Радою України за поданням Голови Рахункової палати шляхом таємного голосування за списком строком на 7 років у порядку, встановленому для призначення Голови Рахункової палати. Перший заступник Голови Рахункової палати виконує посадові обов'язки відповідно до Регламенту Рахункової палати, у разі відсутності Голови Рахункової палати виконує його функції, за дорученням Голови Рахункової палати представляє Рахункову палату у Верховній Раді України, її комітетах, у центральних органах виконавчої влади і за кордоном. Головні контролери – керівники департаментів Рахункової палати є посадовими особами, які здійснюють керівництво певними напрямками діяльності Рахункової палати відповідно до її функцій. Головні контролери – керівники департаментів можуть бути достроково звільнені з посади, крім відставки або звільнення за власним бажанням, у разі незадовільного виконання своїх посадових обов'язків, порушення законодавства або зловживання своїм службовим становищем за поданням Колегії Рахункової палати, якщо таке рішення прийнято більшістю голосів від конституційного складу Верховної Ради України. Секретар Рахункової палати здійснює керівництво апаратом Рахункової палати. Законом Голові Рахункової палати, його першому заступнику і заступнику, головним контролерам і секретарю Рахункової палати гарантовано професійну незалежність. Вони можуть бути достроково звільнені з посади за поданням Голови Верховної Ради України у разі: 1) порушень ними законодавства України або допущення зловживань по службі – за рішенням Верховної Ради України; 2) особистої заяви про відставку; 3) тривалої хвороби, підтвердженої медичною установою, що перешкоджає їх діяльності на займаній посаді; 4) досягнення ними 65-річного віку. Рішення Верховної Ради України про звільнення з посади названих осіб у цих випадках приймається більшістю

голосів від конституційного складу Верховної Ради України. Діяльність Рахункової палати може бути зупинена у випадках, визначених чинним законодавством України.

б) Депутат місцевої ради.

Згідно із ч. 1 ст. 141 Конституції України до складу сільської, селищної, міської, районної, обласної ради входять депутати, які обираються жителями села, селища, міста, району, області на основі загального, рівного, прямого виборчого права шляхом таємного голосування. Строк повноважень сільської, селищної, міської, районної, обласної ради, депутати якої обрані на чергових виборах, становить п'ять років. Припинення повноважень сільської, селищної, міської, районної, обласної ради має наслідком припинення повноважень депутатів відповідної ради. Правовий статус депутатів сільської, селищної, міської, районної у місті, районної, обласної ради визначається Законом України «Про статус депутатів місцевих рад» від 11 липня 2002 року. Відповідно до ст. 2 вказаного Закону, депутат сільської, селищної, міської, районної у місті, районної, обласної ради (далі – депутат місцевої ради) є представником інтересів територіальної громади села, селища, міста чи їх громад, який відповідно до Конституції України і Закону України «Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» обирається на основі загального, рівного, прямого виборчого права шляхом таємного голосування на строк, встановлений Конституцією України. Як передбачено у ч. 2 ст. 4 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад», повноваження депутата місцевої ради починаються з дня відкриття першої сесії відповідної ради з моменту офіційного оголошення підсумків виборів відповідною територіальною виборчою комісією і закінчуються в день відкриття першої сесії цієї ради нового скликання, крім передбачених законом випадків дострокового припинення повноважень депутата місцевої ради або ради, до складу якої його обрано. Відповідно до ст. 5 цього Закону повноваження депутата місцевої ради припиняються достроково за наявності перелічених підстав, засвідчених офіційними документами, без прийняття рішення

відповідної ради у разі: 1) його відкликання виборцями у встановленому цим Законом порядку; 2) припинення його громадянства України або виїзду на постійне проживання за межі України; 3) обрання або призначення його на посаду, зайняття якої згідно з Конституцією України і законом не сумісне з виконанням депутатських повноважень; 4) обрання його депутатом іншої місцевої ради; 5) визнання його судом недієздатним або безвісно відсутнім; 6) набрання законної сили обвинувальним вироком суду, за яким його засуджено до позбавлення волі, або набрання законної сили рішенням суду щодо притягнення його до відповідальності за корупційне правопорушення; 7) його смерті. Повноваження депутата місцевої ради можуть припинитися достроково також за рішенням відповідної ради у зв'язку з: 1) набранням законної сили обвинувальним вироком суду, за яким його засуджено до покарання, не пов'язаного з позбавленням волі; 2) особистою заявою депутата місцевої ради про складення ним депутатських повноважень. Ч. 1 ст. 31 вказаного Закону врегульовано особливості повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення депутату місцевої ради, а саме: повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення депутату місцевої ради може бути здійснено відповідно Генеральним прокурором, заступником Генерального прокурора, прокурором Автономної Республіки Крим, області, міста Києва або Севастополя у межах його повноважень. Прокурор, який здійснив повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення депутату місцевої ради, повідомляє про це відповідну місцеву раду не пізніше наступного робочого дня з дня повідомлення про підозру. У Законі України «Про статус депутатів місцевих рад» до останніх не віднесено депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим. Їх статус врегульовано Законом України «Про статус депутата Верховної Ради Автономної Республіки Крим» від 22 грудня 2006 року. Відповідно до ст. 25 вказаного Закону повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення депутату може бути здійснено Генеральним прокурором України, його заступниками, прокурором Автономної Республіки Крим. Сільський, селищний, міський голова у ст. 481

КПК України вказані як особи, яким в особливому порядку здійснюється повідомлення про підозру. Згідно із ч. 2 ст. 141 Конституції України територіальні громади на основі загального, рівного, прямого виборчого права обирають шляхом таємного голосування відповідно сільського, селищного, міського голову, який очолює виконавчий орган ради та головує на її засіданнях. Строк повноважень сільського, селищного, міського голови, обраного на чергових виборах, становить п'ять років. У ч. 1 ст. 42 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року передбачено, що повноваження сільського, селищного, міського голови починаються з моменту оголошення відповідною сільською, селищною, міською виборчою комісією на пленарному засіданні ради рішення про його обрання. Повноваження сільського, селищного, міського голови закінчуються в день відкриття першої сесії відповідної сільської, селищної, міської ради, обраної на наступних чергових місцевих виборах, або, якщо рада не обрана, з моменту вступу на цю посаду іншої особи, обраної на наступних місцевих виборах, крім випадків дострокового припинення його повноважень відповідно до ч. ч. 1 та 2 ст. 79 цього Закону. У ст. 12 зазначеного Закону визначено, що сільський, селищний, міський голова є головною посадовою особою територіальної громади відповідно села (добровільного об'єднання в одну територіальну громаду жителів кількох сіл), селища, міста. На сільських, селищних, міських голів поширюються повноваження та гарантії депутатів рад, передбачені законом про статус депутатів рад, якщо інше не встановлено законом.

7) Адвокат.

Відповідно до ст. 6 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року адвокатом може бути фізична особа, яка має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи в галузі права не менше двох років, склала кваліфікаційний іспит, пройшла стажування (крім випадків, встановлених цим Законом), склала присягу адвоката України та отримала свідоцтво про право на заняття адвокатською

діяльністю. Згідно зі ст. 11 цього Закону особа, стосовно якої радою адвокатів регіону прийнято рішення про видачу свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, не пізніше тридцяти днів з дня прийняття цього рішення складає перед радою адвокатів регіону присягу адвоката України. Відповідно до ст. 12 Закону особі, яка склала присягу адвоката України, радою адвокатів регіону у день складення присяги безоплатно видаються свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю та посвідчення адвоката України. Таким чином, враховуючи перелік вимог щодо адвоката, саме після прийняття присяги, отримання свідоцтва та посвідчення особа набуває статусу адвоката. Втрата особою відповідного статусу пов'язується з припиненням права на заняття адвокатською діяльністю, що здійснюється рішенням кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури шляхом анулювання свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю у випадках: подання адвокатом заяви про припинення права на заняття адвокатською діяльністю; визнання адвоката безвісно відсутнім або оголошення його померлим; смерті адвоката; накладення на адвоката дисциплінарного стягнення у вигляді позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю; встановлення факту надання недостовірних відомостей для отримання свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю та складення присяги адвоката України; набрання законної сили обвинувальним вироком суду стосовно адвоката за вчинення тяжкого, особливо тяжкого злочину, а також злочину середньої тяжкості, за який призначено покарання у вигляді позбавлення волі (ст. 32 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»). Гарантії адвокатської діяльності визначені у ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», зокрема: забороняються будь-які втручання і перешкоди здійсненню адвокатської діяльності; забороняється вимагати від адвоката, його помічника, стажиста, особи, яка перебуває у трудових відносинах із адвокатом, адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням, а також від особи, стосовно якої припинено або зупинено право на заняття адвокатською діяльністю, надання відомостей, що є адвокатською таємницею. З

цих питань зазначені особи не можуть бути допитані, крім випадків, якщо особа, яка довірила відповідні відомості, звільнила цих осіб від обов'язку зберігати таємницю в порядку, передбаченому законом; забороняється проведення огляду, розголошення, витребування чи вилучення документів, пов'язаних із здійсненням адвокатської діяльності; забороняється втручання у приватне спілкування адвокатів з клієнтом; повідомлення про підозру адвоката у вчиненні кримінального правопорушення може бути здійснене виключно Генеральним прокурором України, його заступником, прокурором Автономної Республіки Крим, області, міста Києва та міста Севастополя.

8) Генеральний прокурор, його заступник, прокурор Спеціалізованої антикорупційної прокуратури.

Відповідно до ст. 131-1 Конституції України прокуратуру України очолює Генеральний прокурор, якого призначає на посаду та звільняє з посади за згодою Верховної Ради України Президент України. Строк повноважень Генерального прокурора – шість років. До закінчення шестирічного строку повноважень, тобто достроково, Генеральний прокурор України може бути звільнений з підстав, визначених у ст. 42 Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року, а саме: Генеральний прокурор звільняється з адміністративної посади Президентом України за згодою Верховної Ради України:

1) у зв'язку з поданням заяви про дострокове припинення повноважень на адміністративній посаді за власним бажанням;

2) на підставі подання Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів або Вищої ради правосуддя.

9) Директор та працівники Національного антикорупційного бюро України.

Керівництво діяльністю Національного бюро здійснює його Директор, який призначається на посаду та звільняється з посади Президентом України в порядку, визначеному Законом України від 14.10.2014 № 1698-VII «Про національне антикорупційне бюро України».

До працівників Національного бюро належать особи начальницького складу, державні службовці та інші працівники, які працюють за трудовими договорами в Національному бюро.

Особами начальницького складу є працівники підрозділів швидкого реагування, захисту учасників кримінального судочинства та забезпечення безпеки працівників відповідно до цього Закону, оперативно-технічних підрозділів Національного бюро.

10) член Національного агентства з питань запобігання корупції.

Згідно Закону України № 1700 від 14 жовтня 2014 року «Про запобігання корупції» Національне агентство з питань запобігання корупції є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику.

Національне агентство, у межах, визначених цим та іншими законами, є відповідальним перед Верховною Радою України і підконтрольним їй та підзвітний Кабінету Міністрів України. Національне агентство утворюється Кабінетом Міністрів України відповідно до Конституції України, згаданого закону та інших законів України. Питання діяльності Національного агентства у Кабінеті Міністрів України представляє Голова Національного агентства.

Правову основу діяльності Національного агентства становлять Конституція України, міжнародні договори, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, цей та інші закони України, а також прийняті відповідно до них інші нормативно-правові акти.

Національне агентство є колегіальним органом, до складу якого входить п'ять членів. Членом Національного агентства може бути громадянин України, не молодший тридцяти п'яти років, який має вищу освіту, володіє державною мовою та здатний за своїми діловими та моральними якостями, освітнім і професійним рівнем, станом здоров'я виконувати відповідні службові обов'язки. Члени Національного агентства призначаються на посаду Кабінетом Міністрів України строком на чотири роки за результатами конкурсу. Одна і та сама особа не може обіймати цю посаду понад два строки підряд. Прем'єр-

міністр України вносить для призначення Кабінетом Міністрів України на посади членів Національного агентства кандидатів, відібраних конкурсною комісією, склад якої затверджує Кабінет Міністрів України та яка здійснює організацію та проведення конкурсу.

2. Особливості здійснення повідомлення про підозру щодо окремої категорії осіб

Стаття 24 Конституції України передбачає, що громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Кримінальний процесуальний кодекс України також передбачає рівність перед законом і судом. А саме в ч. 1 ст. 10 зазначено, що не може бути привілеїв чи обмежень у процесуальних правах, передбачених КПК, за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних чи інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, громадянства, освіти, роду занять, а також за мовними або іншими ознаками.

Крім того, Конституцією України у ст. 29 гарантовано, що кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність. Ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом.

Разом з тим існує певна категорія громадян, діяльність яких спрямована на забезпечення функціонування основних державних інститутів. Ці привілеї мають публічно-правовий характер, який покликаний захищати незаконне втручання у виконання професійних обов'язків, встановлення системи особливих заходів державного захисту від перешкоджання виконанню покладених на них обов'язків і здійсненню наданих прав. Дане положення впливає також із ст. 6 КПК України, яка передбачає його дію щодо будь-якої особи, крім випадків кримінального провадження щодо окремої категорії осіб, визначених главою 37 КПК України.

Зі змісту ст. 480 КПК України вбачається, що сфера кримінальних

процесуальних відносин передбачає певну специфіку кримінального провадження стосовно: народного депутата України; судді, судді Конституційного Суду України, а також присяжного на час виконання ним обов'язків у суді, Голови, заступника Голови, члена Вищої ради правосуддя, Голови, заступника Голови, члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України; кандидата у Президенти України; Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини; Голови, іншого члена Рахункової палати; депутата місцевої ради; адвоката; Генерального прокурора, його заступника, прокурора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури; Директора та працівників Національного антикорупційного бюро України; члена Національного агентства з питань запобігання корупції.

Статтею 481 КПК України закріплено спеціальний порядок повідомлення окремих категорій осіб про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, а також встановлено вичерпний перелік суб'єктів, які мають право повідомляти окремим категоріям осіб про підозру у вчиненні злочину.

Спеціальна процедура повідомлення окремої категорії осіб про підозру за ст. 481 КПК України має на меті створення механізму, за якого кримінальне переслідування цих осіб може бути розпочато виключно вищим посадовим складом органів прокуратури, що одночасно покликано забезпечити належне дотримання прав та гарантій, наданих цим особам за законом.

Формуючи систему нормативних приписів щодо процедури здійснення повідомлення про підозру особам, вказаним у ст. 480 КПК України, необхідно враховувати положення не тільки статей 276–279 та 481 КПК, а й законів України, які визначають правовий статус та гарантії діяльності таких осіб. Той факт, що певна особа є народним депутатом України, Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини, суддею Конституційного Суду України чи суддею не означає можливості повідомлення їй про підозру в порядку, визначеному статтями 276–279, 481 КПК України. Для цього необхідно отримати згоду від Верховної Ради України на притягнення народного депутата України до кримінальної відповідальності, затримання та обрання стосовно

нього запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою; Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини – на притягнення до кримінальної відповідальності, затримання, арешт, піддання обшуку, а також особистому огляду; а стосовно суддів – згоду Вищої ради правосуддя у випадках їх затримання або обрання стосовно них запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою чи арешту. Стосовно суддів Конституційного Суду України відповідна згода повинна бути отримана від Конституційного Суду України.

Таким чином, аналізуючи правові приписи, зазначені в ст. 481 КПК України, треба враховувати, що:

– по-перше, випадки, зміст, порядок вручення та зміна письмового повідомлення про підозру відбувається у відповідності із загальними положеннями КПК України (ст.ст. 276-279), під час якого враховуються особливості, зазначені в гл. 37 КПК України;

– по-друге, особливості провадження, що містяться в гл. 37 КПК, також диференційовані залежно від статусу особи, який вона має, здійснюючи певні державні або суспільні функції;

– по-третє, для правильного розуміння специфіки кримінального провадження щодо окремих категорій осіб, положення гл. 37 КПК України треба розглядати в нерозривному зв'язку з іншими законами, які комплексно визначають правову основу їх діяльності (наприклад, законами України «Про судоустрій та статус суддів», «Про прокуратуру», «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та ін.). Кожному із цих нормативних актів притаманний свій основний предмет правового регулювання. Ті ж питання кримінального процесу, що в них включені, мають не основне значення. Вони являються фрагментарними, оскільки окреслені у зв'язку з регламентацією не кримінальних процесуальних питань, а організаційних і спеціальних.

Статтю 481 КПК України закріплено спеціальний порядок повідомлення окремих категорій осіб про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, а також встановлено вичерпний перелік суб'єктів, які мають право повідомляти окремим категоріям осіб про підозру у вчиненні злочину. Так, відповідно до

ч. 1 ст. 481 КПК України письмове повідомлення про підозру здійснюється:

1) адвокату, депутату місцевої ради, депутату Верховної Ради Автономної Республіки Крим, сільському, селищному, міському голові – Генеральним прокурором, його заступником, керівником регіональної прокуратури в межах його повноважень;

2) народному депутату України, кандидату у Президенти України, Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини, Голові або іншому члену Рахункової палати, прокурору Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, Директору або іншому працівнику Національного антикорупційного бюро України, заступникам Генерального прокурора, члену Національного агентства з питань запобігання корупції - Генеральним прокурором (виконувачем обов'язків Генерального прокурора);

3) судді, судді Конституційного Суду України, присяжному на час виконання ним обов'язків у суді, Голові, заступнику Голови, члену Вищої ради правосуддя, Голові, заступнику Голови, члену Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, працівникам Національного антикорупційного бюро України - Генеральним прокурором або його заступником;

4) Генеральному прокурору - заступником Генерального прокурора.

Тим часом, на практиці Генеральний прокурор України, його заступники та керівники регіональних прокуратур дуже рідко особисто повідомляють про підозру. Вони підписують письмовий документ повідомлення про підозру, але вручення, роз'яснення його суті та прав підозрюваного особі доручають слідчому, який розслідує кримінальне провадження. Стосовно допустимості таких дій існують протилежні позиції судових інстанцій. Такі протилежні позиції судових інстанцій пов'язані з різним розумінням змісту процесуального порядку повідомлення про підозру, визначеного у главі 22 КПК, де зазначено, що повідомлення про підозру «складається» (ч. 1 ст. 277 КПК) та «вручається» (ч. 1 ст. 278 КПК); у главі 37 КПК, де у нормі ч. 1 ст. 481 «письмове повідомлення про підозру здійснюється», і тим – чи охоплює поняття «здійснення письмового повідомлення про підозру» його «складання» та

«вручення» та чи правомочний Генеральний прокурор, його заступник або керівник регіональної прокуратури доручити слідчому на підставі п. 4 ч. 2 ст. 36 КПК вручення письмового повідомлення про підозру особі. Тому «здійснення» та «складання» не є словами-синонімами. Таке значення терміна «складати» є підставою твердження про те, що складання письмового повідомлення про підозру полягає в утворенні цього процесуального документа, про яке йдеться у ч. 1 ст. 277 КПК. Але поняття «здійснювати» – значно ширше за своїм значенням, ніж «складати». Про це, зокрема, свідчить відсутність у тлумачному словнику уточнень щодо характеру дій, явищ або процесів, які це слово може позначати. Здійснити письмове повідомлення про підозру — втілити його в життя, зробити його реальним, дійсним. Для того, щоб письмове повідомлення про підозру було дійсним недостатньо створити (скласти) цей процесуальний документ.

У підсумку аналізу змісту нормативних вимог глави 22 КПК, повідомлення про підозру — це процесуальна діяльність, зміст якої полягає у складанні слідчим або прокурором письмового повідомлення про підозру та його врученні особі відповідно до статей 276–279 КПК. Підозра має бути обов'язково формалізована у вигляді процесуального документа — повідомлення про підозру, який складається відповідно до вимог ст. 277 КПК. Сама собою підозра без її юридичного оформлення є тільки гіпотезою та не породжує правових наслідків. Тобто, як повідомлення про підозру не може відбутися без письмового його оформлення, так і письмове повідомлення про підозру не може розглядатися як процесуальний документ без здійснення процедур, пов'язаних з його врученням особі та роз'яснення його змісту та процесуальних прав підозрюваного. Таким чином, буквальне трактування змісту вербальної конструкції «письмове повідомлення про підозру здійснюється» у ст. 481 КПК слід тлумачити як вказівку законодавця на обов'язковість у встановлених у ній випадках Генеральному прокурору України (виконувачу обов'язків Генерального прокурора), його заступнику, керівнику регіональної прокуратури не тільки скласти письмове повідомлення про

підозру особам, зазначеним у ст. 480 КПК, але й реалізувати його шляхом особистого вручення цим особам. За такого розуміння змісту здійснення письмового повідомлення про підозру виникає питання щодо права Генерального прокурора та його заступника доручати здійснення письмового повідомлення про підозру слідчому. На це у главі 37 КПК дозволів немає. Конституційний Суд України у справах за конституційним поданням Верховного Суду України про офіційне тлумачення положень частин першої, другої ст. 126 Конституції України та частини другої ст. 13 Закону України «Про статус суддів» (справа про незалежність суддів як складову їхнього статусу) та за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про Рахункову палату Верховної Ради України» (справа про Рахункову палату) звернув увагу на те, що встановлення додаткових порівняно з недоторканністю особи гарантій недоторканності для окремих категорій державних посадових осіб має на меті створення належних умов для виконання покладених на них державою обов'язків та захист від незаконного втручання у їх діяльність. Недоторканність посадових осіб є гарантією більш високого рівня порівняно з недоторканністю, яка встановлюється для всіх осіб, що відповідає принципу рівності прав і свобод громадян та їх рівності перед законом (ст. 24 Конституції України). Зниження рівня таких гарантій є неприпустимим. У контексті доручення прокурора щодо вручення слідчим письмового повідомлення особам, зазначеним у ст. 480 КПК, право на яке прямо не передбачене кримінальним процесуальним законом, може розглядатися як зниження гарантій діяльності цих осіб.

Процесуальний порядок повідомлення про підозру, а також порядок повідомлення про нову підозру або зміну раніше повідомленої підозри є єдиним та уніфікованим для застосування під час кримінального провадження і щодо осіб, визначених у ст. 480 КПК України.

Процесуальний порядок повідомлення про підозру окремої категорії осіб полягає у наступних обов'язкових складових:

1. Необхідність встановлення підстав повідомлення про підозру.

Згідно ч. 1 ст. 276 КПК України повідомлення про підозру здійснюється у наступних випадках:

- 1) затримання особи на місці вчинення кримінального правопорушення чи безпосередньо після його вчинення;
- 2) обрання до особи одного із запобіжних заходів, передбачених главою 18 КПК України;
- 3) наявності достатніх доказів для підозри особи у вчиненні кримінального правопорушення.

В означених вище випадках особа невідкладно має бути повідомлена про підозру та набути процесуального статусу, якій надає їй можливість стати суб'єктом права на захист (ст. 42 КПК України).

2. Складання письмового повідомлення про підозру.

Прокурор відповідного рівня складає письмове повідомлення про підозру, яке має містити відомості, що передбачені ч. 1 ст. 277 КПК України, а саме:

- 1) прізвище та посаду прокурора, який здійснює повідомлення;
 - 2) анкетні відомості особи (прізвище, ім'я, по батькові, дату та місце народження, місце проживання, громадянство), яка повідомляється про підозру;
 - 3) найменування (номер) кримінального провадження, у межах якого здійснюється повідомлення;
 - 4) зміст підозри;
 - 5) правову кваліфікацію кримінального правопорушення, у вчиненні якого підозрюється особа, із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність;
 - 6) стислий виклад фактичних обставин кримінального правопорушення, у вчиненні якого підозрюється особа, у тому числі зазначення часу, місця його вчинення, а також інших суттєвих обставин, відомих на момент повідомлення про підозру;
 - 7) права підозрюваного;
 - 8) підпис прокурора, який здійснив повідомлення.
- ### *3. Вручення письмового повідомлення про підозру.*

Як впливає з тексту ст. 278 КПК України, за певних умов вручення такого повідомлення може здійснюватися як прокурором, так і слідчим, який проводить досудове розслідування, чи прокурором, який здійснює процесуальне керівництво у відповідному провадженні. Вручення такого повідомлення здійснюється у спосіб, передбачений ст. 135 КПК України для вручення повідомлень, тобто надіслання поштою, електронною поштою чи факсимільним зв'язком тощо.

Визначений у ст. 481 КПК України прокурор вручає письмове повідомлення особі в день його складання, а у випадку неможливості такого вручення – у спосіб, передбачений КПК для вручення повідомлень.

Письмове повідомлення про підозру затриманій особі вручається не пізніше 24 годин з моменту її затримання. У випадку, якщо особі не вручено повідомлення про підозру після спливу 24 годин з моменту затримання, така особа підлягає негайному звільненню.

4. Повідомлення підозрюваному про його права.

Прокурор вручає підозрюваній особі пам'ятку про її процесуальні права та обов'язки, що передбачені ст. 42 КПК України одночасно з їх повідомленням. На прохання підозрюваного, прокурор зобов'язаний детально роз'яснити кожне із зазначених прав.

5. Внесення прокурором даних до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

До Єдиного реєстру досудових розслідувань невідкладно вносяться дата та час повідомлення про підозру, правова кваліфікація кримінального правопорушення, у вчиненні якого підозрюється особа, з зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність.

Окрім основного повідомлення про підозру, в кримінальному провадженні може виникнути необхідність у повідомлення про нову підозру або зміну раніше повідомленої підозри. У таких випадках процедура повідомлення про нову підозру або зміну раніше повідомленої підозри майже не відрізняється від попередньої.

Процесуальний порядок повідомлення про нову підозру або зміну раніше повідомленої підозри полягає у наступному:

1. Встановлення підстав повідомлення про нову підозру або зміну раніше повідомленої підозри.

Підставами для складання нової підозри або зміни раніше повідомленої підозри є зібрані нові достатні докази у кримінальному провадженні.

2. Складання письмового повідомлення про нову підозру або зміну раніше повідомленої підозри.

Правомочний прокурор (саме той прокурор (Генеральний прокурор, його заступник, керівник регіональної прокуратури в межах його повноважень), який здійснює повідомлення про підозру осіб, визначених у п. п. 1-4 ч. 1 ст. 481 КПК України) складає письмове повідомлення про нову підозру або зміну раніше повідомленої підозри, яке повинно містити відомості, що передбачені ст. 277 КПК України.

3. Вручення письмового повідомлення про підозру.

Вручення такого повідомлення може здійснюватися як прокурором, так і слідчим, який проводить досудове розслідування, чи прокурором, який здійснює процесуальне керівництво у відповідному провадженні, у спосіб, передбачений КПК для вручення повідомлень, тобто направлення поштою, електронною поштою, факсимільним зв'язком тощо (ст. 135 КПК України).

Визначений у ст. 481 КПК України прокурор (слідчий, який проводить досудове розслідування, чи прокурор, який здійснює процесуальне керівництво) вручає письмове повідомлення особі в день його складання, а у випадку неможливості такого вручення – у спосіб, передбачений Кодексом для вручення повідомлень.

Письмове повідомлення про підозру затриманій особі вручається не пізніше 24 годин з моменту її затримання. У випадку, якщо особі не вручено повідомлення про підозру після спливу 24 годин з моменту затримання, така особа підлягає негайному звільненню.

4. Повідомлення підозрюваному про його права.

Прокурор вручає підозрюваній особі пам'ятку про її процесуальні права

та обов'язки, що передбачені ст. 42 КПК України одночасно з їх повідомленням. На прохання підозрюваного, прокурор зобов'язаний детально роз'яснити кожне із зазначених прав.

5. Внесення прокурором даних до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

До Єдиного реєстру досудових розслідувань невідкладно вносяться дата та час повідомлення про нову підозру або зміну раніше повідомленої підозри, правова кваліфікація кримінального правопорушення, у вчиненні якого підозрюється особа, з зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність.

Отже, повідомлення про підозру – це обов'язковий етап кримінального провадження, зокрема стадії досудового розслідування, оскільки саме з моменту повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення починається притягнення особи до кримінальної відповідальності (п. 14 ч. 1 ст. 3 КПК України). Його значення полягає у наступному:

1) на цьому етапі формулюється підозра, тобто перше офіційне обґрунтоване припущення, попередній висновок про причетність конкретної особи до вчинення кримінального правопорушення;

2) з моменту повідомлення особі про підозру починається притягнення її до кримінальної відповідальності (кримінальна відповідальність настає з моменту набрання законної сили обвинувальним вироком суду);

3) з дня повідомлення особи про підозру починають відраховуватися строки досудового розслідування (ст. 219 КПК України);

4) після складання повідомлення про підозру визначаються загальні напрями подальшого розслідування, відповідно до яких підозра має бути перевірена та спростована або трансформована в обвинувачення – твердження про вчинення певною особою діяння, передбаченого Законом України про кримінальну відповідальність;

5) у кримінальному провадженні з моменту повідомлення про підозру між державними органами, які ведуть кримінальне провадження, та особою,

якої повідомлено про підозру виникають кримінальні процесуальні правовідносини, з'являється центральна процесуальна фігура досудового розслідування, новий учасник – підозрюваний, який є суб'єктом права на захист, з чим пов'язується виникнення функції захисту, набуває процесуальних прав, передбачених у законі (ст. 42 КПК України), та утілює сторону захисту.

3. Особливості порядку притягнення до кримінальної відповідальності, затримання і обрання запобіжного заходу (тримання під вартою, домашнього арешту) до окремої категорії осіб

У контексті ст. 482 КПК України під притягненням до кримінальної відповідальності слід розуміти *стадію кримінального провадження, яка починається з моменту повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення* (п. 14 ч. 1 ст. 3 КПК України). Таким чином, звернення Генерального прокурора України до Верховної Ради України щодо притягнення народного депутата України до кримінальної відповідальності має здійснюватися до повідомлення особі про підозру. Повідомлення про підозру народному депутату України здійснюється лише Генеральним прокурором України (ст. 481 КПК України).

Особливості притягнення до кримінальної відповідальності, затримання та обрання народному депутату України запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою чи домашнього арешту встановлюються відповідними нормами Конституції України, глави 37 КПК України, Закону України «Про статус народного депутата України», Закону України «Про регламент Верховної Ради України».

Відповідно до ст. 80 Конституції України та ст. 27 Закону України «Про статус народного депутата» основними гарантіями діяльності народних депутатів України є недоторканість народного депутата України. Зокрема, народному депутату гарантується депутатська недоторканість на весь строк здійснення депутатських повноважень. *Народний депутат не може без згоди*

Верховної Ради України бути притягнутий до кримінальної відповідальності, затриманий чи заарештований.

У цьому питанні слід ураховувати Рішення Конституційного Суду України від 27 жовтня 1999 року № 9-рп/99, в якому, серед іншого, зазначено, що важливою конституційною гарантією є депутатська недоторканність, яка має цільове призначення, а саме забезпечення безперешкодного та ефективного здійснення народним депутатом України своїх функцій. Вона не є особистим привілеєм, а має публічно-правовий характер. Крім того, у Рішенні Конституційного Суду України від 26.06.2003 р. № 12-рп/2003 вказано, що депутатська недоторканність передбачає звільнення його від юридичної відповідальності у визначених Конституцією України випадках та особливий порядок притягнення народного депутата України до кримінальної відповідальності, його затримання, арешту, а також застосування інших заходів, пов'язаних з обмеженням його особистих прав і свобод.

Положення ч. 3 ст. 80 Конституції України, ч. 1 ст. 27 Закону України «Про статус народного депутата України» *стосовно затримання народного депутата України треба розуміти так*, що затримання як тимчасовий запобіжний кримінально-процесуальний і як адміністративно-процесуальний заходи може бути застосоване до народного депутата України лише за згодою Верховної Ради України, на підставах та в порядку, встановлених Конституцією і законами України.

Положення ч. 3 ст. 80 Конституції України, ч. 1 ст. 27 Закону України «Про статус народного депутата України» *стосовно арешту народного депутата України треба розуміти так*, що арешт (взяття під варту) як кримінально-процесуальний запобіжний захід і арешт як адміністративне стягнення за вчинене правопорушення можуть бути застосовані до народного депутата України лише за згодою Верховної Ради України, на підставах та в порядку, встановлених Конституцією і законами України.

За загальним правилом, затримання особи за підозрою у вчиненні злочину здійснюється в порядку вимог статей 207, 208 КПК України. Зокрема,

ніхто не може бути затриманий без ухвали слідчого судді, суду, крім випадків, передбачених КПК України.

Якщо мова йде про законне затримання, випадки якого передбачені ч. 2 ст. 207 КПК України, то кожен має право затримати без ухвали слідчого судді, суду будь-яку особу, крім осіб, зазначених у ст. 482 КПК України. Зокрема, це стосується судді та народного депутата України.

У разі здійснення затримання уповноваженою службовою особою (ст. 208 КПК України), то воно можливе за підозрою у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі, лише у таких випадках:

1) якщо цю особу застали під час вчинення злочину або замаху на його вчинення;

2) якщо безпосередньо після вчинення злочину очевидець, в тому числі потерпілий, або сукупність очевидних ознак на тілі, одязі чи місці події вказують на те, що саме ця особа щойно вчинила злочин;

3) якщо є обґрунтовані підстави вважати, що можлива втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності особи, підозрюваної у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого корупційного злочину, віднесеного законом до підслідності Національного антикорупційного бюро України.

Крім того, уповноважена службова особа має право без ухвали слідчого судді, суду затримати особу, підозрювану у вчиненні злочину, за який передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, виключно у випадку, якщо підозрюваний не виконав обов'язки, покладені на нього при обранні запобіжного заходу, або не виконав у встановленому порядку вимог щодо внесення коштів як застави та надання документа, що це підтверджує. Відтак, як було зазначено вище, особливості затримання окремої категорії осіб, перелік яких наведений у ст. 480 КПК України, стосуються лише суддів та народних депутатів України, і здійснюється не інакше як із дотриманням вимог положень ст. 482 КПК України та інших законів, що регулюють діяльність цих осіб.

Так, відповідно до ч. 1 ст. 482 КПК України та ч. 1 ст. 49 Закону України

«Про судоустрій та статус суддів» від 02.06.2016 року затримання судді чи утримання його під вартою чи арештом здійснюється за згодою Вищої ради правосуддя.

Без згоди Вищої ради правосуддя суддю не може бути затримано або утримувано під вартою чи арештом до винесення обвинувального вироку судом, за винятком затримання судді під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину.

Суддя, затриманий за підозрою у вчиненні діяння, за яке встановлена кримінальна відповідальність, повинен бути негайно звільнений після з'ясування його особи, за винятком:

1) якщо Вищою радою правосуддя надано згоду на затримання судді у зв'язку з таким діянням;

2) затримання судді під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину, якщо таке затримання є необхідним для попередження вчинення злочину, відвернення чи попередження наслідків злочину або забезпечення збереження доказів цього злочину.

Отже, бачимо, що для затримання судді слідчому, прокурору необхідна наявність двох передумов:

1) згода Вищої ради правосуддя. Термін «згода» означає позитивну відповідь, дозвіл на що-небудь; підтвердження чого-небудь; погодження з чимось. У контексті положень чинного законодавства та КПК України під «згодою Вищої ради правосуддя» слід розуміти рішення Вищої ради правосуддя, прийняте у встановленому порядку, про дозвіл на здійснення затримання судді, які користуються гарантіями недоторканності;

2) встановлення факту вчинення суддею тяжкого чи особливо тяжкого злочину. У такому разі слід урахувати наступні обставини: а) таке затримання є необхідним для попередження вчинення злочину, відвернення чи попередження наслідків злочину; б) таке затримання є необхідним для забезпечення збереження доказів цього злочину. Тобто під час затримання судді у слідчого, прокурора повинна бути наявна інформація того, що:

по-перше, затримання здійснюється з метою попередження вчинення злочину. У цьому разі застосовуються всі можливі заходи впливу (превентивні заходи), які безпосередньо спрямовані на запобігання злочинної діяльності на початковому етапі її зародження, а також вчинення нових кримінальних правопорушень. Початковим моментом у такому випадку слід вважати етап, коли особа тільки замишляє, планує вчинення певного діяння (діяльність ще не є кримінально караною). При цьому варто враховувати не лише попередження, але й припинення самого злочинного діяння. Тобто має місце, коли процес вчинення злочину зупиняється зовнішнім впливом ще на стадії приготування чи замаху, або коли процес злочинного посягання припиняється до того, як була досягнута його мета, зокрема заподіяна негативні наслідки;

по-друге, затримання здійснюється з метою відвернення чи попередження наслідків злочину. Даний аспект опосередковано взаємопов'язаний з попередженням вчинення злочину та його припиненням, а саме можливого настання негативних наслідків (наприклад. завдання шкоди, каліцтво, псування чи знищення майна, вбивство, незаконне збагачення та інше);

по-третє, затримання здійснюється з метою забезпечення збереження доказів вчинення злочину (наприклад, вилучення знаряддя вчинення злочину, неправомірно отриманої винагороди, тощо).

В іншому разі, без реального існування наведених вище обставин суддя має бути негайно звільнений, якщо мета такого затримання (попередження вчинення злочину, відвернення чи попередження наслідків злочину або забезпечення збереження доказів цього злочину) досягнута.

Останні зміни щодо регламентації порядку затримання судді чи обрання до нього запобіжного заходу пов'язані: по-перше, з прийняття 2 червня 2016 р. Закону України «Про судоустрій і статус суддів»; по-друге, внесенням до Конституції України змін щодо правосуддя (Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02.06.2016 р.); по-третє, прийняттям 12 грудня 2016 р. Закону України «Про Вищу раду правосуддя» та 13 липня 2017 р. Закону України «Про Конституційний Суд України». У зв'язку

з прийняттям зазначених законів до КПК України було внесено низку змін, зокрема і в частині дослідженого питання, що зумовлено врахуванням рекомендацій експертів Венеціанської комісії, які висловлювалися ще до попереднього Закону України «Про судоустрій і статус суддів». Зокрема, у п. 27 свого висновку вони зазначили: «що стосується недоторканності, то немає потреби в тому, щоби кримінальне провадження щодо судді започатковувалося лише Генеральним прокурором; так само недоречним буде, якщо суддю без згоди Верховної Ради не можна буде затримати чи заарештувати до винесення обвинувального вироку. Імунітет з судді має знімати не Парламент, а Вища рада юстиції. Стаття 126 Конституції має бути відповідним чином змінена, щоби вона передбачала для суддів лише імунітет за вчинене при виконанні службових обов'язків, за винятком корупції. До внесення в Конституцію такої поправки принаймні в законі має бути гарантія того, що суддя позбавляється недоторканності лише в разі надходження такої рекомендації від суддів.

Таким чином, наведена позиція експертів Венеціанської комісії цілком узгоджується з позицією суддів Конституційного Суду України, які в п. 1.2 рішення від 1 грудня 2004 року № 19-рп/2004 (справа про незалежність суддів як складову їхнього статусу) визначили, що недоторканність суддів – це один із елементів їхнього статусу. Вона не є особистим привілеєм, а має публічно-правове призначення – забезпечити здійснення правосуддя неупередженим, безстороннім і справедливим судом.

До того ж, як зазначено в п. 8 аналізу проекту Закону України «Про внесення змін до Конституції України щодо посилення гарантій незалежності суддів», віднесення до повноважень Вищої ради юстиції вирішення питання про надання згоди на затримання чи арешт судді має забезпечити належний розгляд питання про зняття суддівської недоторканності органом, спеціально утвореним для вирішення питань суддівської кар'єри. З одного боку, він має сприяти проведенню кримінального провадження стосовно судді, у затриманні чи арешті якого існує обґрунтована необхідність, з іншого – захистити суддю від безпідставного застосування до нього вказаних примусових процесуальних

заходів. Але це можливо лише за умови, що Вища рада юстиції буде функціонувати на засадах незалежності та об'єктивності. В іншому випадку ситуація з вирішенням вказаних питань може погіршитися, оскільки процес притягнення судді до кримінальної відповідальності може стати ще більш закритим та ангажованим.

Затримання народного депутата, а також обрання стосовного нього запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою або домашнього арешту допускається лише у разі, коли Верховною Радою України надано згоду на притягнення його до кримінальної відповідальності, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо.

У контексті положень чинного законодавства та КПК України *під «згодою ВР України»* слід розуміти рішення ВР України, прийняте у встановленому порядку, про дозвіл на здійснення стосовно певних осіб, які користуються гарантіями недоторканності, тих чи інших процесуальних дій, передбачених КПК України.

Розгляд питань про згоду на притягнення до кримінальної відповідальності, затримання чи арешт народного депутата України регламентовано Главою 35 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України». Відповідно до положень ст. 218 цього Закону подання про надання згоди на притягнення до кримінальної відповідальності, затримання чи арешт народного депутата ініціюється прокурором. При цьому щодо кожного виду запобіжного заходу подається окреме подання. Подання щодо народного депутата повинно бути підтримано і внесено до Верховної Ради Генеральним прокурором (виконувачем обов'язків Генерального прокурора). Подання про надання згоди на притягнення до кримінальної відповідальності, затримання чи арешт народного депутата повинно бути вмотивованим і достатнім, містити конкретні факти і докази, що підтверджують факт вчинення зазначеною в поданні особою суспільно небезпечного діяння, визначеного Кримінальним кодексом України. Тобто у такому поданні мають бути відображені наступні відомості:

1) короткий виклад фактичних обставин кримінального правопорушення, в якому підозрюється або обвинувачується особа;

2) правову кваліфікацію кримінального правопорушення із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність;

3) виклад обставин, що дають підстави підозрювати, обвинувачувати особу у вчиненні кримінального правопорушення.

У поданні про затримання чи арешт повинно бути чітке обґрунтування необхідності затримання чи арешту. Тож, окрім зазначених вище відомостей, слід навести й такі:

1) посилання на один або кілька ризиків, зазначених у ст. 177 КПК України;

2) виклад обставин, на підставі яких слідчий, прокурор дійшов висновку про наявність одного або кількох ризиків, зазначених у його клопотанні, і посилання на матеріали, що підтверджують ці обставини;

3) обґрунтування неможливості запобігання ризику або ризикам, визначеним у клопотанні, шляхом застосування більш м'яких запобіжних заходів.

Подання, що не відповідає вимогам ст. 218 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України», Голова Верховної Ради України повертає Генеральному прокурору (виконувачу обов'язків Генерального прокурора), про що повідомляє Верховну Раду на найближчому пленарному засіданні Верховної Ради.

Голова Верховної Ради України пропонує народному депутату, щодо якого внесено подання про надання згоди на притягнення до кримінальної відповідальності, затримання чи арешт, подати протягом п'яти днів письмові пояснення комітету, до предмета відання якого належать питання регламенту, і доручає зазначеному комітету надати висновок щодо подання про надання згоди на притягнення до кримінальної відповідальності, затримання чи арешт народного депутата згідно із законом.

У свою чергу, комітет, якому доручено надати висновок щодо питання

про надання згоди на притягнення до кримінальної відповідальності, затримання чи арешт, відповідно до закону визначає достатність, законність і обґрунтованість подання, законність одержання доказів, зазначених у поданні, і встановлює наявність відповідних скарг. Підготовку цього питання комітет здійснює у терміновому порядку, але в строк не більш як 20 днів. На засідання комітету запрошується особа, щодо якої внесено подання. Відсутність зазначеної запрошеної особи на засіданні відповідного комітету без поважних причин не є перешкодою для розгляду питання і прийняття рішення комітетом.

У засіданнях комітету бере участь Генеральний прокурор (виконувач обов'язків Генерального прокурора).

Комітет у разі необхідності може витребувати додаткові матеріали кримінального провадження, заслухати пояснення осіб за клопотанням особи, щодо якої внесено подання.

У разі відсутності достатніх доказів щодо обґрунтування подання Голова Верховної Ради України має право повернути його разом із вмотивованим висновком комітету Генеральному прокурору (виконувачу обов'язків Генерального прокурора) з пропозицією подати додаткові обґрунтування. У такому випадку комітет зупиняє перевірку, про що повідомляється Голова Верховної Ради України, який інформує про це Верховну Раду.

Комітет залишає подання без розгляду до дня надходження до комітету матеріалів, які ним вимагаються, або вмотивованої відповіді.

Верховна Рада розглядає на пленарному засіданні внесені подання про надання згоди на притягнення до кримінальної відповідальності, затримання чи арешт народного депутата у визначений нею день, але не пізніше семи днів з дня. Розгляд питання про надання згоди на притягнення до кримінальної відповідальності, затримання чи арешт починається з інформації головуючого на пленарному засіданні Верховної Ради України про подання, що надійшло, проведену роботу щодо підготовки висновку комітету, до предмета відання якого належить підготовка висновку щодо внесеного подання. Головуючий на пленарному засіданні оголошує подання про надання згоди на притягнення до

кримінальної відповідальності, затримання чи арешт народного депутата.

Після оголошення подання головуєчий на пленарному засіданні надає слово до 30 хвилин:

1) Генеральному прокурору (виконувачу обов'язків Генерального прокурора) для відповідей на запитання представників депутатських фракцій (депутатських груп), народних депутатів;

2) народному депутату, щодо якого внесено подання, для пояснення.

Якщо на пленарному засіданні Верховної Ради буде встановлено, що особа, стосовно якої внесено подання, відмовляється від дачі пояснень, Верховна Рада розглядає питання про надання згоди на притягнення до кримінальної

Висновок комітету оголошує його голова або визначений комітетом представник комітету. Обговорення питання здійснюється за процедурою повного обговорення (ст. 30 Регламенту).

Головуючий на пленарному засіданні відповідно до подання ставить на голосування питання про надання згоди на:

- 1) притягнення до кримінальної відповідальності народного депутата;
- 2) затримання народного депутата;
- 3) арешт народного депутата.

Рішення про надання згоди на притягнення до кримінальної відповідальності, затримання чи арешт Верховна Рада приймає відкритим поіменним голосуванням більшістю голосів народних депутатів від її конституційного складу, яке оформляється постановою Верховної Ради. Рішення Верховної Ради про надання згоди на притягнення до кримінальної відповідальності, затримання чи арешт не переглядаються, крім випадку виявлення обставин, що не були відомі Верховній Раді під час розгляду відповідного подання.

Про прийняте рішення Голова Верховної Ради України негайно повідомляє Генерального прокурора (виконувача обов'язків Генерального прокурора).

Як свідчить аналіз глави 73 КПК України, у ній передбачені лише особливості притягнення до кримінальної відповідальності, затримання і обрання запобіжного заходу стосовно народного депутата України та судді. Натомість, в нормах Конституції України та інших спеціальних законах України закріплені вимоги щодо особливого порядку притягнення до кримінальної відповідальності, затримання і обрання запобіжного заходу стосовно Президента України, судді Конституційного Суду України та Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Стосовно Президента, то слід взяти до уваги рішення Конституційного Суду України від 10 грудня 2003 р. № 19-рп/2003, в якому зазначено, що на час виконання повноважень Президент не несе кримінальної відповідальності та проти нього не може бути порушена кримінальна справа. Право недоторканності Президента України треба розуміти як органічну складову його конституційного статусу, воно не може бути скасоване, призупинене або обмежене шляхом порушення проти нього кримінальної справи і переслідування у порядку кримінального судочинства. Встановлена Конституцією процедура імпідменту є єдиним способом притягнення Президента до конституційної відповідальності і за своєю правовою природою не аналогічна обвинуваченню особи відповідно до норм КПК України.

Тобто, до припинення ним своїх повноважень правоохоронні органи не можуть притягнути його до кримінальної відповідальності, затримати чи обрати запобіжний захід, оскільки відповідно до вимог ст. 105 Конституції Президент України користується правом недоторканності на час виконання повноважень. В такому разі правоохоронні органи можуть лише попередити або припинити протиправне діяння, що вчинюється Президентом, а також належним чином зафіксувати даний факт, зібрати можливі докази вчинення ним кримінального правопорушення. Повноцінне використання зібраних доказів буде можливе лише після оголошення Президенту імпідменту. Процедура імпідменту набула свого законодавчого регулювання в Конституції України та Законі України «Про Регламент Верховної Ради України». З аналізу наведених

документів вбачається, що процедуру імпічменту можна поділити на декілька важливих етапів: 1) ініціювання парламентом процедури імпічменту; 2) створення тимчасової слідчої комісії; 3) розгляд Верховною Радою результатів діяльності комісії; 4) перевірка отриманих комісією результатів Конституційним Судом України; 5) ухвалення відповідного рішення, яке передається на розгляд Верховної Ради; 6) розгляд Верховною Радою питання про імпічмент. При цьому, варто звернути увагу на те, що у ч. 1 ст. 171 Закону України «Про Регламент Верховної ради України» зазначено, що спеціальна тимчасова слідча комісія утворюється відповідно до положень Закону України «Про тимчасові слідчі комісії, спеціальну тимчасову слідчу комісію і тимчасові спеціальні комісії Верховної Ради України», який рішенням Конституційного Суду України визнано неконституційним у зв'язку із порушенням конституційної процедури набрання чинності зазначеним нормативним документом. Отже, відсутність спеціального закону, який регулював би діяльність спеціальної тимчасової слідчої комісії, з наявним відсилання до нього у положеннях Закону України «Про Регламент Верховної Ради» зумовлює правову прогалину в механізмі імпічменту Президента. Пояснюється це тим, що саме зазначений Закон визначав правовий статус тимчасових слідчих комісій, їх повноваження та організаційні основи діяльності щодо збирання фактичних даних про вчинення Президентом України державної зради або іншого злочину, а також визначав критерії, яким повинні відповідати спеціальні прокурори та слідчі. Тож, відсутність даного закону викликає досить багато запитань стосовно реальної можливості функціонування інституту імпічменту в нашій державі, що зумовлює об'єктивну неможливість притягнення Президента України до кримінальної відповідальності, в тому числі затримання та обрання запобіжного заходу, до закінчення строку його повноважень.

Щодо притягнення до кримінальної відповідальності, затримання та обрання запобіжного заходу відносно Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, то необхідно враховувати положення ст. 20 Закону України

«Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», згідно з якими останній користується правом недоторканності на весь час своїх повноважень. У зв'язку з цим, без згоди Верховної Ради України його не можна притягнути до кримінальної відповідальності або піддати заходам адміністративного стягнення, що накладаються в судовому порядку, затримати, заарештувати, піддати обшуку чи особистому огляду. Натомість, ні в положеннях Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», ні Регламентом ВРУ такий порядок не унормований. Тож, у разі необхідності здійснення відповідних дій повинна застосовуватися процедура, що передбачена стосовно народних депутатів України.

звернемо увагу, що в світлі останніх конституційних змін законодавцем розмежовано статус суддів і суддів Конституційного Суду України, внаслідок цього чинна редакція п. 2 ч. 1 ст. 480 КПК України викладена у такій редакції: судді, судді Конституційного Суду України, а також присяжного на час виконання ним обов'язків у суді, Голови, заступника Голови, члена Вищої ради правосуддя, Голови, заступника Голови, члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України. При цьому в ст. 482 КПК України мова йде лише про суддю, адже жодної вказівки на суддю Конституційного Суду України не має. Відтак можна констатувати, що особливий порядок затримання і обрання до судді Конституційного Суду України запобіжного заходу не розповсюджується, тобто здійснюється у загальному порядку. Підтвердженням цього є і законодавче тлумачення поняття «суддя», відповідно до п. 23 ч. 1 ст. 3 КПК України під яким розуміється голова, заступник голови, суддя Верховного Суду України, Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ, Апеляційного суду Автономної Республіки Крим, апеляційних судів областей, міст Києва та Севастополя, районних, районних у містах, міських та міськрайонних судів, які відповідно до Конституції України на професійній основі уповноважені здійснювати правосуддя, а також присяжний. Тобто, враховуючи положення п. 23 ч. 1 ст. 3 КПК України, можна зрозуміти, що поняття «суддя» не охоплює дефініцію «суддя Конституційного Суду».

Зумовлено це тим, що Конституційний Суд України є органом конституційної юрисдикції, який забезпечує верховенство Конституції України, вирішує питання про відповідність Конституції України законів України та у передбачених Конституцією України випадках інших актів, здійснює офіційне тлумачення Конституції України, а також інші повноваження відповідно до Конституції України. Тобто на відміну від суддів, перелік яких указаний в п. 23 ч. 1 ст. 3 КПК України, судді Конституційного Суду безпосередньо не здійснюють правосуддя.

У той самий час відповідно до вимог ст. 149 Конституції України і ст. 24 Закону України «Про Конституційний Суд України» без згоди Конституційного Суду України суддю Конституційного Суду не може бути затримано або утримувано під вартою чи арештом до винесення обвинувального вироку судом, за винятком затримання судді під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину. Подання про надання згоди на затримання, утримування під вартою чи арешт Судді вносить до Суду Генеральний прокурор або особа, яка здійснює його повноваження. Рішення про надання згоди на затримання, утримування під вартою чи арешт Судді Суд ухвалює на спеціальному пленарному засіданні у формі постанови. Суддя Конституційного Суду, затриманий за адміністративне правопорушення або за підозрою у вчиненні діяння, за яке встановлена кримінальна відповідальність, має бути негайно звільнений після з'ясування його особи, за винятком:

- 1) якщо Суд надав згоду на затримання Судді у зв'язку з таким діянням;
- 2) якщо його затримано під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину.

Таким чином, можна зазначити, що між вимогами норми ст. 149 Конституції, ст. 24 Закону України «Про Конституційний Суд України» та положеннями ст. 482 КПК України наявна суперечливість, яка в практичній площині може викликати непорозуміння під час їх правозастосування. Першопричиною цього стало законодавче розмежування статусу судді та судді Конституційного Суду, при цьому відповідної вказівка на останні у положеннях

ч. 1 ст. 482 КПК України немає. Натомість, чинні закони не повинні суперечити нормам Конституції України, яка має вищу юридичну силу, з огляду на що в положеннях ч. 1 ст. 482 КПК України вбачається наявна прогалина.

Також варто звернути увагу, що в ч. ст. 482 КПК України законодавець вживає правову дефініцію «арешт», яку з позиції Конституційного Суду треба розуміти так, що арешт (взяття під варту) як кримінально-процесуальний запобіжний захід і арешт як адміністративне стягнення за вчинене правопорушення [9]. Тобто, у положенні зазначеної статті арешт відноситься до адміністративного стягнення, адже поряд з ним вживається і тримання під вартою як кримінальний процесуальний запобіжний захід. Тому, на наш погляд, на рівні кримінального процесуального закону вживати поняття «арешт» недоцільно, оскільки він не має жодного відношення до кримінальних процесуальних відносин, адже суто належить до сфери адміністративної юрисдикції.

Крім того, вбачається суперечливим смислове навантаження та предметне вживання у чинному законодавстві терміну «утримання під вартою», оскільки у положеннях КПК України даний запобіжний захід іменується як тримання під вартою.

4. Інформування державних та інших органів чи службових осіб про застосування запобіжного заходу, ухвалення вироку відносно окремої категорії осіб

Про застосування запобіжного заходу, ухвалення вироку повідомляються:

- 1) щодо адвокатів – відповідні органи адвокатського самоврядування;
- 2) щодо інших категорій осіб, передбачених статтею 480 КПК України, – органи і службові особи, які їх обрали або призначили чи відповідають за заміщення їхніх посад.

Виходячи зі змісту цієї статті, інформування відповідних державних та інших органів чи службових осіб здійснюється після прийняття рішення про

застосування одного із передбачених ч.ч. 1 та 2 ст. 176 КПК України запобіжних заходів або ухвалення вироку (виправдувального або обвинувального). При цьому у КПК України не передбачено яким саме прокурором і у який строк необхідно здійснити таке повідомлення.

У контексті ст. 483 КПК України під інформуванням слід розуміти доведення до відомих осіб (органів), які обрали, призначили на посаду чи відповідають за заміщення посад осіб, щодо яких застосовується особливий порядок кримінального провадження, інформації про застосування щодо останніх запобіжного заходу чи ухвалення вироку.

Слід зазначити, що у положеннях КПК України не визначено як необхідну умову для інформування набрання вироком законної сили, але саме факт набрання сили обвинувальним вироком суду щодо низки осіб є підставою для прийняття рішення про дострокове позбавлення їх повноважень. Тому відповідне інформування доцільно здійснювати і після ухвалення вироку (який ще не набрав законної сили), і після набрання ним законної сили.

Інформування здійснюється шляхом надсилання (поштою чи в інший спосіб – електронним, факсимільним зв'язком, кур'єром) письмового повідомлення на офіційну адресу відповідного органу (службової особи). При цьому під ним слід розуміти не повідомлення як процесуальну дію у кримінальному провадженні, визначену ст. 111 КПК України, а лист на офіційному бланку із відповідною інформацією про застосування до особи запобіжного заходу чи ухвалення вироку. У листі доцільно вказати вид запобіжного заходу, його строк; у разі ухвалення вироку – статтю закону про кримінальну відповідальність, за якою особу виправдано чи засуджено; в останньому випадку – вид та строк призначеного кримінального покарання.

5. Правові підстави та порядок здійснення обшуку, затримання окремих категорій осіб чи огляд їх особистих речей і багажу, транспорту, жилого чи службового приміщення, а також порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції та

застосування інших заходів у тому числі негласних слідчих (розшукових) дій

У відповідності до ст. 29 Конституції України кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність. Крім того, ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом.

Сьогодні особливості порядку притягнення судді до відповідальності визначаються Конституцією України, законами України «Про судоустрій і статус суддів», «Про Конституційний Суд України» та «Про Регламент Верховної Ради України» та ін.

Цей порядок має двоякий характер. З одного боку, він покликаний створити належні умови для роботи суддів, аби унеможливити незаконне, необґрунтоване їх переслідування і, тим самим, гарантувати суддям незалежність, а з іншого – особливий порядок притягнення до кримінальної відповідальності не повинен перетворюватися на перешкоду для досягнення цілей кримінального судочинства, обмежувати права та законні інтереси громадян, порушувати конституційну засаду рівності всіх перед законом і судом.

На цьому у своєму рішенні від 11.07.2001 р. № 3-в/2001 наголошує Конституційний Суд України, який встановив, що недоторканність певної категорії посадових осіб – це не їх привілей; вона пов'язана з виконанням ними важливих державних функцій, а тому відповідно до Конституції і міжнародно-правових зобов'язань України не може розглядатися як гарантія їх безкарності. Недоторканність народних депутатів, Президента, суддів передбачає лише спеціальні умови притягнення їх до кримінальної відповідальності.

Необхідно враховувати, що ст. 480 КПК України визначено категорії осіб, щодо яких здійснюється особливий порядок кримінального провадження. Такий порядок полягає й у визначенні особливих вимог до порядку повідомлення про підозру, порядку притягнення до кримінальної відповідальності, затримання і обрання запобіжного заходу.

Аналіз змісту глави 37 КПК України свідчить про те, що правові підстави та порядок здійснення обшуку, затримання окремих категорій осіб чи огляд їх особистих речей і багажу, транспорту, жилого чи службового приміщення, а також порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції та застосування інших заходів передбачені лише для двох представників такої категорії осіб. Це народні депутати України та судді.

Особливий порядок кримінального провадження стосовно народного депутата України.

Стаття 27 Закону України «Про статус народного депутата України» передбачає недоторканність народного депутата України. Народний депутат не може бути без згоди Верховної Ради України притягнутий до кримінальної відповідальності, затриманий чи заарештований (ч. 1). Обшук, затримання народного депутата чи огляд особистих речей і багажу, транспорту, жилого чи службового приміщення народного депутата, а також порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції та застосування інших заходів, що відповідно до закону обмежують права і свободи народного депутата, допускаються лише у разі, коли Верховною Радою України надано згоду на притягнення його до кримінальної відповідальності, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо (ч. 2).

Стаття 80 Конституції України також гарантує депутатську недоторканність народним депутатам України. Народні депутати України не можуть бути без згоди Верховної Ради України притягнені до кримінальної відповідальності, затримані чи заарештовані.

Слід зауважити, що у Кримінальному процесуальному кодексі України не вписані особливості проведення такої слідчої (розшукової) дії як обшук під час кримінального провадження щодо окремої категорії осіб. Виключення міститься у ч. 3 ст. 482 КПК України, де зазначено, що обшук, затримання народного депутата України чи огляд його особистих речей і багажу, транспорту, жилого чи службового приміщення, а також порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції та застосування інших заходів, в тому числі негласних слідчих дій, що відповідно

до закону обмежують права і свободи народного депутата України, допускаються лише у разі, якщо Верховною Радою України надано згоду на притягнення його до кримінальної відповідальності, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо.

Так, за загальним правилом обшук проводиться з метою виявлення та фіксації відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення, відшукування знаряддя кримінального правопорушення або майна, яке було здобуто у результаті його вчинення, а також встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб (ст. 234 КПК України). Обшук проводиться на підставі ухвали слідчого судді.

Таким чином, відсутність згоди Верховної Ради України на притягнення народного депутата України до кримінальної відповідальності є підставою для відмови у задоволенні клопотання про обшук його житла чи іншого володіння.

Ч. 2 ст. 482 КПК України визначає, що затримання або обрання стосовно народного депутата України запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою чи домашнього арешту не може бути здійснено без згоди Верховної Ради України.

Подання Генерального прокурора (в. о. Генерального прокурора) про надання згоди на притягнення до кримінальної відповідальності, затримання чи арешт народного депутата повинно бути вмотивованим і достатнім, містити конкретні факти і докази, що підтверджують факт вчинення зазначеною в поданні особою суспільно небезпечного діяння, визначеного Кримінальним кодексом України (ч. 3 ст. 218 Регламенту Верховної ради України, затвердженого Законом України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10.02.2010 р. № 1861-VI). Комітет, якому доручено надати висновок щодо питання про надання згоди на притягнення до кримінальної відповідальності, затримання чи арешт, відповідно до закону визначає достатність, законність і обґрунтованість подання, законність одержання доказів, зазначених у поданні, і встановлює наявність відповідних скарг (ч. 1 ст. 220 Регламенту Верховної ради України, затвердженого Законом України «Про Регламент Верховної Ради

України» від 10.02.2010 р. № 1861-VI). У разі відсутності достатніх доказів щодо обґрунтування подання Голова Верховної Ради України має право повернути його разом із вмотивованим висновком комітету відповідно Генеральному прокуророві України (в. о. Генерального прокурора України) з пропозицією подати додаткові обґрунтування. У такому випадку комітет чинить перевірку, про що повідомляється Голова Верховної Ради України, який інформує про це Верховну Раду (ч. 4 ст. 220 Регламенту Верховної ради України, затвердженого Законом України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10.02.2010 р. № 1861-VI). Таким чином, можемо зробити висновок, що зміст подання Генерального прокурора (в. о. Генерального прокурора) про надання згоди на притягнення до кримінальної відповідальності народного депутата України фактично є аналогічним змісту повідомлення про підозру народному депутату України. Подання Генерального прокурора України (в. о. Генерального прокурора України) про надання згоди на притягнення народного депутата України до кримінальної відповідальності, як і повідомлення про підозру народному депутату України, повинні обґрунтовуватися лише достатніми доказами, що свідчать й підтверджують факти та обставини вчинення народним депутатом України кримінального правопорушення. При цьому повідомлення про підозру народному депутату України повинно бути обґрунтовано таким ж достатніми доказами, як і подання Генерального прокурора України про надання згоди на притягнення народного депутата України до кримінальної відповідальності.

Особливий порядок кримінального провадження стосовно судді, судді Конституційного Суду України, а також присяжного на час виконання ним обов'язків у суді, Голови, заступника Голови, члена Вищої ради правосуддя, Голови, заступника Голови, члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

Для забезпечення ефективної діяльності судді під час відправлення правосуддя ст. 126 Конституції України передбачено систему гарантій, серед яких основними є незалежність та недоторканність суддів. Без згоди Вищої ради правосуддя суддю не може бути затримано або утримувано під вартою чи арештом до винесення обвинувального вироку судом, за винятком затримання

судді під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину.

У статті 149 Конституції України проголошено незалежність і недоторканність суддів Конституційного Суду України. Вплив на суддю Конституційного Суду України у будь-який спосіб забороняється. Без згоди Конституційного Суду України суддю Конституційного Суду України не може бути затримано або утримувано під вартою чи арештом до винесення обвинувального вироку судом, за винятком затримання судді під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину.

Крім того Закон України «Про Конституційний Суд України у ст. 24 вказано, що суддю без згоди Суду не може бути затримано або утримувано під вартою чи арештом до винесення обвинувального вироку судом, за винятком затримання Судді під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину. Подання про надання згоди на затримання, утримування під вартою чи арешт Судді вносить до Суду Генеральний прокурор або особа, яка здійснює його повноваження. Рішення про надання згоди на затримання, утримування під вартою чи арешт Судді Суд ухвалює на спеціальному пленарному засіданні у формі постанови.

Ст. 49 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» передбачає недоторканність та імунітет суддів. Без згоди Вищої ради правосуддя суддю не може бути затримано або утримувано під вартою чи арештом до винесення обвинувального вироку суду, за винятком затримання судді під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину.

Суддя, затриманий за підозрою у вчиненні діяння, за яке встановлена кримінальна чи адміністративна відповідальність, повинен бути негайно звільнений після з'ясування його особи, за винятком:

- 1) якщо Вищою радою правосуддя надано згоду на затримання судді у зв'язку з таким діянням;
- 2) затримання судді під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину, якщо таке затримання є необхідним для

попередження вчинення злочину, відвернення чи попередження наслідків злочину або забезпечення збереження доказів цього злочину.

Проведення стосовно судді оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій, що можуть проводитися лише з дозволу суду, здійснюється на підставі судового рішення, ухваленого за клопотанням Генерального прокурора або його заступника, керівника регіональної прокуратури або його заступника.

Кримінальне провадження щодо обвинувачення судді у вчиненні кримінального правопорушення, а також прийняття рішення про проведення стосовно судді оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій, застосування запобіжних заходів не може здійснюватися тим судом, в якому обвинувачений обіймає чи обіймав посаду судді. У разі якщо згідно із загальними правилами визначення юрисдикції кримінальне провадження стосовно судді має здійснюватися або рішення про проведення стосовно судді оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій або застосування запобіжних заходів має ухвалюватися тим судом, в якому обвинувачений обіймає чи обіймав посаду судді, кримінальне провадження або ухвалення рішення про проведення оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій здійснюється судом, найбільш територіально наближеним до суду, в якому обвинувачений обіймає чи обіймав посаду судді, іншої адміністративно-територіальної одиниці (Автономної Республіки Крим, області, міста Києва чи Севастополя).

Подібні вимоги передбачені і у ст. 482 КПК України. Затримання судді чи утримання його під вартою чи арештом здійснюється за згодою Вищої ради правосуддя.

Без згоди Вищої ради правосуддя суддю не може бути затримано або утримувано під вартою чи арештом до винесення обвинувального вироку судом, за винятком затримання судді під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину.

Суддя, затриманий за підозрою у вчиненні діяння, за яке встановлена кримінальна відповідальність, повинен бути негайно звільнений після зв'язування його особи, за винятком:

1) якщо Вищою радою правосуддя надано згоду на затримання судді у зв'язку з таким діянням;

2) затримання судді під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину, якщо таке затримання є необхідним для попередження вчинення злочину, відвернення чи попередження наслідків злочину або забезпечення збереження доказів цього злочину. Суддя має бути негайно звільнений, якщо мета такого затримання (попередження вчинення злочину, відвернення чи попередження наслідків злочину або забезпечення збереження доказів цього злочину) досягнута.

Особливий порядок кримінального провадження стосовно Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Стаття 20 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» визначає загальні гарантії діяльності Уповноваженого.

Однією з таких гарантій є право Уповноваженого користуватися недоторканності на весь час своїх повноважень. Він не може бути без згоди Верховної Ради України притягнутий до кримінальної відповідальності або підданий заходам адміністративного стягнення, що накладаються в судовому порядку, затриманий, заарештований, підданий обшуку, а також особистому огляду. Повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення може бути здійснено Уповноваженому лише Генеральним прокурором.

Особливий порядок кримінального провадження стосовно адвоката.

П. 3 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачено одну з гарантій адвокатської діяльності, а саме: проведення стосовно адвоката оперативного-розшукових заходів чи слідчих дій, що можуть проводитися виключно з дозволу суду, здійснюється на підставі судового рішення, ухваленого за клопотанням Генерального прокурора, його заступників, прокурора Автономної Республіки Крим, області, міста Києва та міста Севастополя. У п. 4 закріплено заборону проведення огляду, розголошення, витребування чи вилучення документів, пов'язаних із здійсненням адвокатської діяльності. Орган або посадові особи, які затримали

адвоката або застосували до нього запобіжний захід, зобов'язані негайно повідомити про це відповідну раду адвокатів регіону (п. 12).

Черговою гарантією є положення ч. 2 зазначеного Закону, де вказано, що у разі проведення обшуку чи огляду житла, іншого володіння адвоката, приміщень, де він здійснює адвокатську діяльність, тимчасового доступу до речей і документів адвоката слідчий суддя, суд у своєму рішенні в обов'язковому порядку зазначає перелік речей, документів, що планується відшукати, виявити чи вилучити під час проведення слідчої дії чи застосування нікого забезпечення кримінального провадження.

Під час проведення обшуку чи огляду житла, іншого володіння адвоката, приміщень, де він здійснює адвокатську діяльність, тимчасового доступу до речей і документів адвоката має бути присутній представник ради адвокатів регіону, крім випадків, передбачених абзацом четвертим цієї частини. Для забезпечення його участі службова особа, яка буде проводити відповідну слідчу дію чи застосовувати захід забезпечення кримінального провадження, завчасно повідомляє про це раду адвокатів регіону за місцем проведення такої процесуальної дії.

З метою забезпечення дотримання вимог Закону щодо адвокатської таємниці під час проведення зазначених процесуальних дій представнику ради адвокатів регіону надається право ставити запитання, подавати свої зауваження та заперечення щодо порядку проведення процесуальних дій, що зазначаються у протоколі.

Неявка представника ради адвокатів регіону за умови завчасного повідомлення ради адвокатів регіону не перешкоджає проведенню відповідної процесуальної дії.

Під час підготовки клопотань про проведення обшуку у зазначеній категорії осіб, слідчим доцільно керуватись практикою ЄСПЛ, зокрема його рішенням від 05 липня 2012 року у справі «Головань проти України» щодо незаконного обшуку в офісі адвоката, у якому встановлено, що дії державних органів становили втручання у право заявника на повагу до його «приватного

життя» та «житла» у розумінні ст. 8 Конвенції та становили втручання у професійну діяльність заявника.

Стосовно інших представників окремої категорії осіб (кандидат у Президенти України; Голова, інший член Рахункової палати; депутат місцевої ради; Генеральний прокурор, його заступник, прокурор Спеціалізованої антикорупційної прокуратури; Директор та працівники Національного антикорупційного бюро України; член Національного агентства з питань запобігання корупції) відповідними Законами України та підзаконними актами порядок обшуку, затримання, огляд особистих речей і багажу, транспорту, жилого чи службового приміщення, а також порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції та застосування інших заходів, що відповідно до закону обмежують права і свободи не передбачено. Відповідно, такі процесуальні дії допускаються лише у разі, коли відповідні особи належним чином повідомлені про підозру.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аленін Ю. П., Гловюк І. В. Повідомлення про підозру: загальна характеристика та проблеми удосконалення. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2014. № 1. С. 161–169.
2. Висновок Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України про надання висновку щодо відповідності Конституції України Римського Статуту Міжнародного кримінального суду (справа про Римський Статут): Конституційний Суд; висновок від 11.07.2001 № 3-в/2001. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v003v710-01>.
3. Головань против Украины: решение Европейского суда по правам человека от 05.07.2012 по делу № 41716/06 URL: <https://precedent.in.ua/2016/02/25/golovan-protiv-ukrainy/>.
4. Гринюк В. О. Правова регламентація процесуального порядку повідомлення особі про підозру. *Актуальні питання державотворення в Україні* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої Дню науки юридичного факультету (23 травня 2014 року) до 180-річчя Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. К., 2014. С. 444–446.
5. Капліна О. В. Підозра у кримінальному провадженні : поняття, ознаки, сутність. *Юридичний часопис національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 238–242.

6. Карпов Н. С. Наслідки незаконного повідомлення про підозру у кримінальному провадженні. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія юридичні науки*. 2014. Вип. 5. Т. 3. С. 132–136.

7. Конституція України: закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

8. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / За загальною редакцією професорів В.Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.С. Шумила. К.: Юстініан, 2012. 1224 с.

9. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. Т. 1 / О. М. Бандурка, Є. М. Блажівський, Є. П. Бурдоль та ін.; за заг. ред. В. Я. Тація. Х.: Право, 2012. 762 с.

10. Кримінальний процесуальний кодекс України: закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

11. Кримінальний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар / Відп. ред.: С. В. Ківалов, С. М. Міщенко. Х.: Одиссей, 2013. 1104 с.

12. Кузьмічова Є. В. Кримінальне провадження щодо окремої категорії осіб. *Юридична наука*. 2014. № 8. С. 107–116.

13. Овчаренко О.М. Деякі процедурні аспекти притягнення суддів до кримінальної відповідальності. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2012. № 4 (12). С. 7–21.

14. Паришкура В. Деякі проблемні питання притягнення суддів в Україні до кримінально-правової та цивільно-правової відповідальності. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2014. № 4 (8). С. 164–169.

15. Погорєцький М. А., Старенький О. С. Здійснення кримінального провадження щодо народних депутатів: окремі проблемні питання. *Вісник кримінального судочинства*. 2017. № 2. С. 79–90.

16. Про Вищу раду правосуддя: Закон України від 21.12.2016 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1798-19>.

17. Про Конституційний Суд України: закон України від 13.07.2017 № 2136-VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2136-19>.

18. Про регламент Верховної Ради України: закон України від 10.02.2010 № 1861-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1861-17>.

19. Про статус народного депутату України: закон України від 17.11.1992 № 2790-XII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2790-12>.

20. Про судоустрій та статус суддів: закон України від 02.06.2016. № 1402-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.

21. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: закон України від 23.12.1997 № 776/97-ВР. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/776/97-вр/>.

22. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України щодо офіційного тлумачення положень частини третьої статті 80 Конституції України (справа про депутатську недоторканність). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-99>.

23. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним

поданням 56 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень частин першої, третьої статті 80 Конституції України, частини першої статті 26, частин першої, другої, третьої статті 27 Закону України «Про статус народного депутата України» та за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України про офіційне тлумачення положення частини третьої статті 80 Конституції України стосовно затримання народного депутата України (справа про гарантії депутатської недоторканності): Конституційний Суд; Рішення від 26.06.2003 № 12-рп/2003. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v012p710-03>.

24. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень частини першої статті 105, частини першої статті 111 Конституції України (справа щодо недоторканності та імпідменту Президента України) від 10 грудня 2003 року № 19-рп/2003. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v019p710-03>.

25. Татаров О. В. Проблеми повідомлення про підозру та шляхи їх вирішення. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2014. № 4. С. 179–186.

26. Удалова Л. Д., Бабій І. В. Досудове провадження у кримінальних справах щодо окремих службових осіб, які обіймають особливо відповідальне становище : монографія. Київ : КНТ, 2010. 192 с.

27. Шевчишен А.В. Деякі особливості початку досудового розслідування щодо осіб, зазначених у статті 480 КПК України, у разі вчинення ними корупційного злочину. *Наше право*. 2017. № 1. С. 114–121.

28. Шевчишен А.В. Особливості повідомлення про підозру у кримінальних провадженнях щодо окремої категорії осіб. *Часопис цивільного і кримінального судочинства*. 2017. № 2 (35). С. 216–231.

29. Спільний експертний висновок щодо проекту Закону України «Про судоустрій і статус суддів»: ухвалено Венеціанською комісією на 82-ому пленарному засіданні (Венеція, 12–13 березня 2010 р.). Страсбург, 16 березня 2010 р. 28 с.

30. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України про офіційне тлумачення положень частин першої, другої статті 126 Конституції України та частини другої статті 13 Закону України «Про статус суддів» (справа про незалежність суддів як складову їхнього статусу) від 1 грудня 2004 року № 19-рп/2004. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v019p710-04>.

31. Аналіз проекту Закону України «Про внесення змін до Конституції України щодо посилення гарантій незалежності суддів», зроблений Центром Разумкова в межах етапу проекту «Судова реформа в Україні: стан, проблеми, перспективи». URL: http://old.razumkov.org.ua/upload/1381419715_file.pdf.

Наукове видання

ЮХНО Олександр Олександрович

АБЛАМСЬКИЙ Сергій Євгенович

ФОМІНА Тетяна Григорівна

ЧИЧА Руслан Павлович

РОМАНЮК Віталій Володимирович

ЗАХАРЧЕНКО Оксана Валентинівна

**ОСОБЛИВОСТІ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ЩОДО ОКРЕМОЇ
КАТЕГОРІЇ ОСІБ**

науково-методичні рекомендації

Папір офсетний. Друк офсетний. Формат 60x84/16.
Умов. друк. арк. 6,0. Обл.-вид. арк. 7,2. Наклад 100 прим.
Видавець і виготовлювач –
Харківський національний університет внутрішніх справ
просп. Л. Ландау, 27, м. Харків, 61080
Свідоцтво видавничої справи ДК № 3087 від 22.01.2008